

CHỌN SỰ VIỆC, CHI TIẾT TIÊU BIỂU TRONG BÀI VĂN TỰ SỰ

KẾT QUẢ CẦN ĐẠT

Biết chọn sự việc, chi tiết tiêu biểu để viết bài văn tự sự.

I - KHÁI NIỆM

1. “Tự sự (kể chuyện) là phương thức trình bày một chuỗi các sự việc⁽¹⁾, sự việc này dẫn đến sự việc kia, cuối cùng dẫn đến một kết thúc, thể hiện một ý nghĩa”⁽²⁾.

Từ điển tiếng Việt⁽³⁾ giải thích : sự việc là “cái xảy ra được nhận thức có ranh giới rõ ràng, phân biệt với những cái xảy ra khác”.

Trong văn bản tự sự, mỗi sự việc được diễn tả bằng lời nói, cử chỉ, hành động của nhân vật trong quan hệ với nhân vật khác. Người viết, người kể chọn một số sự việc tiêu biểu, nhằm dẫn dắt câu chuyện, tô đậm đặc điểm, tính cách nhân vật, tạo sự hấp dẫn, lôi cuốn người đọc, người nghe. Sự việc tiêu biểu là những sự việc quan trọng góp phần hình thành cốt truyện.

2. Mỗi sự việc có thể có nhiều chi tiết. Chi tiết là “tiểu tiết của tác phẩm mang sức chứa lớn về cảm xúc và tư tưởng”⁽⁴⁾. Chi tiết có thể là một lời nói, một cử chỉ, một hành động của nhân vật, hoặc một sự vật, một hình ảnh thiên nhiên, một nét chân dung,... Những chi tiết đặc sắc tập trung thể hiện rõ nét sự việc tiêu biểu.

Chọn sự việc, chi tiết tiêu biểu là khâu quan trọng trong quá trình viết hoặc kể lại một câu chuyện.

(1) Có tài liệu gọi *sự việc* là *sự kiện*, là *tình tiết*,...

(2) *Ngữ văn 6*, tập một, NXB Giáo dục, Hà Nội, 2002.

(3) Viện Ngôn ngữ học (Hoàng Phê chủ biên), NXB Đà Nẵng, 2002.

(4) Lê Bá Hán – Trần Đình Sử – Nguyễn Khắc Phi (đồng chủ biên), *Từ điển thuật ngữ văn học*, NXB Giáo dục, 2004.

II - CÁCH CHỌN SỰ VIỆC, CHI TIẾT TIÊU BIỂU

1. Đọc lại *Truyện An Dương Vương và Mị Châu – Trọng Thủy*, cho biết :

- a) Tác giả dân gian kể chuyện gì ? (Về tình cha con ? Về tình vợ chồng chung thủy ? Về công cuộc xây dựng và bảo vệ đất nước của cha ông ta xưa ?)
- b) Trong truyện có sự việc Trọng Thủy và Mị Châu chia tay nhau, Trọng Thủy hỏi Mị Châu : “[...] Ta lại tìm nàng, lấy gì làm dấu ?” (chi tiết 1). Mị Châu đáp : “Thiếp có áo gấm lông ngỗng [...] đi đến đâu sẽ rút lông mà rắc ở ngã ba đường để làm dấu” (chi tiết 2).

Theo anh (chị), có thể coi sự việc và các chi tiết trên là những sự việc, chi tiết tiêu biểu trong *Truyện An Dương Vương và Mị Châu – Trọng Thủy* được không, vì sao ? (Nếu không kể sự việc đó hoặc bỏ chi tiết Mị Châu rắc lông ngỗng để làm dấu thì câu chuyện có tiếp nối được không, vì sao ?)

2. Tưởng tượng người con trai lão Hạc (nhân vật chính trong truyện ngắn *Lão Hạc* của Nam Cao) trở về làng vào một hôm sau Cách mạng tháng Tám 1945 như sau :

Về tới đầu làng, thấy cảnh xóm làng tuy còn xơ xác, tiêu điều, nhưng khí thế cách mạng sôi nổi, anh bồi hồi nhớ lại những kỉ niệm xưa... Anh tìm gặp ông giáo, được nghe kể về cha mình, rồi theo ông đi viếng mộ cha. Sau mấy ngày thăm hỏi bà con hàng xóm và bạn bè cũ, anh gửi lại ông giáo những di vật của cha, tạm biệt quê hương, nhưng không như lần trước, lần này anh đi làm nhiệm vụ của người cách mạng.

Anh (chị) hãy chọn một sự việc rồi kể lại với một số chi tiết tiêu biểu.

3. Từ những việc làm trên, anh (chị) hãy nêu cách chọn sự việc, chi tiết tiêu biểu trong bài văn tự sự.

GHI NHỚ

- Để viết một bài văn tự sự, cần lựa chọn được các sự việc, chi tiết tiêu biểu.
- Sự việc, chi tiết tiêu biểu có tác dụng dẫn dắt câu chuyện, tô đậm tính cách nhân vật và tập trung thể hiện chủ đề của câu chuyện.

III - LUYỆN TẬP

1. Đọc văn bản sau và trả lời câu hỏi.

HÒN ĐÁ XÙ XÌ

Tôi thường tiếc cho hòn đá xù xì trước cửa nhà mình : Nó đen sì sì nằm sấp ở đó như con trâu, chẳng ai biết nó có từ bao giờ, chẳng ai để ý đến nó. Mỗi mùa gặt hái, phơi rơm rạ trước cổng, bà nội lại bảo : “Hòn đá vương quá, bao giờ mới vẵn nó đi được”.

Bác tôi làm nhà muốn lấy đá xây tường, nhưng khổ một nỗi nó chẳng ra hình thù gì cả, không bằng phẳng, không góc cạnh, dùng búa đục thì tốn sức quá, chẳng bằng ra bãi sông gần đó thả sức chọn đá vác về còn tốt hơn chán vạn. Nhà xây xong, làm bậc hè, bác tôi cũng không chọn đến nó. Năm ấy, có bác thợ đá về làng, đục đẽo cho gia đình tôi chiếc cối. Bà nội bảo : “Lấy quách hòn đá này, khỏi phải vẵn từ xa”. Bác thợ đá ngắm nghía mãi, rồi lắc đầu, chê chất đá mịn quá không dùng được.

[...] Nó nằm lặng lẽ ở đó, bóng râm của cây hoè bên sân không che được nó, hoa cũng chẳng bao giờ mọc trên mình nó. Cỏ dại mọc, dây leo lan dần phủ lên nó một lớp rêu xanh màu đen lốm đốm. Bọn trẻ chúng tôi cũng ghét hòn đá, đã từng rủ nhau vẵn đi, song không vẵn nổi. Tuy luôn luôn mắng chê nó, song chẳng biết làm thế nào, đành kệ nó nằm chết gí ở đó.

[...] Cuối cùng một hôm, có một nhà thiên văn về làng. Ông đi qua ngõ nhà tôi, chợt phát hiện ra hòn đá này, ánh mắt cứ cuốn hút vào nó. Ông đã ở lại không đi nữa, và sau đó lại có vài người kéo đến, bảo đó là hòn đá rơi từ vũ trụ xuống đã hai ba trăm năm, là một hòn đá rất ghê gớm. Sau đó không lâu, một chiếc ô tô đến đã cẩn thận chở hòn đá đi.

Chuyện này khiến bọn tôi đứa nào cũng hết sức ngạc nhiên. Hòn đá vừa xù xì, xấu xí, vừa tai quái này, thì ra từ trên trời rơi xuống. Nó đã vá trời, đã từng toả nhiệt, toả ánh sáng trên trời. Tổ tiên của chúng ta có lẽ đã nhìn thấy nó, nó đã đem lại cho tổ tiên ánh sáng, lòng ngưỡng mộ và sự ước ao, song nó đã rơi xuống trong bùn đất, trong cỏ hoang, nằm ở đấy mấy trăm năm ư ?

Bà nội bảo :

– Thật chẳng thể nhận ra, hòn đá không bình thường, ngay đến tường cũng không xây nổi, bực lên xuống cũng chẳng thể lát được !

– Nó xấu xí quá mà ! – Nhà thiên văn bảo.

– Đúng, nó xấu xí quá.

– Nhưng đó chính là cái đẹp của nó. – Nhà thiên văn nói tiếp. – Nó lấy xấu làm đẹp.

– Lấy xấu làm đẹp ư ?

– Đúng, xấu đến tận cùng là đẹp đến tận cùng. Chính vì thế nó không phải là hòn đá bướng bỉnh thông thường, đương nhiên không thể xây tường, lát bậc lên xuống, không thể điêu khắc và giặt vò quần áo. Nó không phải là thứ để làm những trò ấy, cho nên thường bị người đời chê bai.

Bà nội đỏ mặt. Tôi cũng đỏ mặt.

Tôi cảm thấy xấu hổ cho mình, đồng thời cảm thấy cái vĩ đại của hòn đá, thậm chí tôi còn oán giận hòn đá tại sao đã im lặng chịu đựng tất cả bao nhiêu năm nay ? Song tôi lại lập tức cảm nhận sâu sắc sự vĩ đại của hòn đá đã sống âm thầm và không sợ hiểu lầm.

(Theo Giả Bình Ao, *Cây Phật*, in trong *Tản văn*, NXB Văn học, Hà Nội, 2003)

a) Khi kể lại chuyện này, có người định bỏ sự việc hòn đá xấu xí được xác định là rơi từ vũ trụ xuống. Theo anh (chị), làm như thế có được không, vì sao ?

b) Từ đó, anh (chị) rút ra bài học gì về cách lựa chọn sự việc và chi tiết tiêu biểu khi viết bài văn tự sự (hoặc kể chuyện) ?

2. Đọc đoạn trích *Uy-lít-xơ trở về* (trích sử thi *Ô-đi-xê*), anh (chị) hãy cho biết :

– Hô-me-rơ kể chuyện gì ?

– Ở phần cuối đoạn trích, tác giả đã chọn một sự việc quan trọng, đó là sự việc gì, được kể bằng những chi tiết tiêu biểu nào ? Có thể coi đây là thành công của Hô-me-rơ trong nghệ thuật kể chuyện không, vì sao ?